

Nr 193

Kungl. Maj:ts proposition angående avgifterna i postverkets tidningsrörelse; given den 2 november 1973.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden, bereda riksdagen tillfälle att yttra sig över vad föredragande departementschefen anför.

CARL GUSTAF

BENGT NORLING

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen redogörs för erfarenheterna av det avgiftssystem som – efter 1970 års riksdagsbehandling av frågan (prop. 1970:112, SU 1970:130, rskr 1970:294) – tillämpats i postverkets tidningsrörelse.

I propositionen föreslås att avgifterna i postverkets tidningsrörelse – i avvaktan på resultatet av en översyn av avgifterna som skall göras av en särskilt tillkallad sakkunnig – liksom hittills skall fastställas av Kungl. Maj:t efter förhandlingar mellan postverket och tidningsutgivarna. Förhandlingarna föreslås ske med utgångspunkt i de av riksdagen år 1970 beslutade riktlinjerna och med beaktande av erfarenheterna av de senaste årens förhandlingar.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 2 november 1973.

Närvarande: statsministern PALME, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, ODHNOFF, MOBERG, BENGTTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Norling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *avgifterna i postverkets tidningsrörelse* och anför.

1 Inledning

Genom riksdagens beslut om ändring av 60 § regeringsformen (prop. 1968:92, KU 1968:20, rskr 1968:279 och KU 1969:2, rskr 1969:56) upphävdes postavgifternas karaktär av bevillning. Det ankommer numera på Kungl. Maj:t att besluta om dessa avgifter. Dock har beslutanderätten i vissa fall delegerats till postverket.

Kungl. Maj:t beslutar således om avgifterna för bl. a. brev, postkort och trycksaker. När det gäller de speciella avgifter, som sedan länge gällt för tidningar och tidskrifter, vilka skickas från tidningsutgivare, framhöll konstitutionsutskottet år 1968 – i samband med behandlingen av förslaget om ändring av regeringsformen – att ändring av sådana avgifter även i fortsättningen borde underställas riksdagen.

Före beslutet om ändring i regeringsformen hade riksdagen år 1966 bemyndigat Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter – däribland tidningsavgifterna – under åren 1967 – 1970 (prop. 1966:36, BeU 1966:27, rskr 1966:154). På grund av riksdagens nämnda uttalande år 1968 redovisades i proposition 1970:112 de riktlinjer, som Kungl. Maj:t i fortsättningen avsåg att tillämpa vid bestämmandet av avgifterna i postverkets tidningsrörelse.

2 Proposition 1970:112 angående avgifterna i postverkets tidningsrörelse

I propositionen redovisades det betänkande (SOU 1969:39), som framlagts av den s. k. tidningstaxeutredningen, vilken tillkallats av Kungl. Maj:t efter hemställan av 1966 års riksdag. Utredningen förordade en mera differentierad och kostnadsföljksam taxa, som mera än den tidigare taxan tog hänsyn till förekommande kostnadsskillnader mellan olika typer av tidningar. Sedan flera år hade tidningsrörelsen varit en underskottsgren för postverket. För att uppnå täckning av de totala särkostnaderna i postverkets tidningsrörelse redovisade utredningen bl. a. ett taxsystem, som skulle leda till särkostnadstäckning efter fem år.

Departementschefen ställde sig bakom det av utredningen föreslagna taxeyesystemet men ansåg att en alltför snabb avtrappning av underskottet i postverkets tidningsrörelse kunde skapa problem för åtminstone vissa delar av pressen. Anpassningen av avgifterna fick med hänsyn härtill ske på någon sikt, varvid målsättningen emellertid borde vara klar. De avgifter som årligen fastställdes borde därför – förutom täckning av kostnadsökningen sedan närmast föregående avgiftshöjning – medge en påtaglig inhämtning av underskottet.

Avgifterna förutsattes liksom dittills komma att fastställas av Kungl. Maj:t, sedan överläggningar i taxefrågan ägt rum mellan postverket och företrädare för tidningsutgivarna.

I propositionen föreslogs att Kungl. Maj:t efter några år – förslagsvis efter en fyraårsperiod – skulle återkomma till riksdagen för att redovisa erfarenheterna av tillämpningen av de angivna riktlinjerna.

Riksdagen anslöt sig i stort till propositionen (SU 1970:130, rskr 1970:294). Statsutskottet framhöll i sitt utlåtande att det var angeläget att avtrappningen av underskottet skedde i långsammare takt än som förutsatts av tidningstaxeutredningen. Utskottet ansåg vidare, i samband med behandlingen av en motion i ämnet, att frågan om en differentiering av avgifterna för olika typer av tidningar borde uppmärksammas i samband med en kommande redovisning för riksdagen av resultatet av utvecklingen på området. En sådan redovisning borde, enligt utskottets mening, lämnas av Kungl. Maj:t inom en kortare tidrymd än den i propositionen angivna fyraårsperioden. Riksdagen skulle då få tillfälle att pröva i vilka former full kostnadstäckning i postverkets tidningsrörelse borde komma till stånd.

3 Gällande bestämmelser

Villkor och avgifter i tidningsrörelsen regleras av postala tidningskungörelsen (1968:489, avgiftsbilagan ändrad senast 1973:722). De närmare villkoren för att postbefordran skall få ske meddelas av postverket. För att komma i åtnjutande av de i postala tidningskungörelsen angivna avgifterna krävs att de är fråga om skrift som normalt trycks och utges i Sverige, som utkommer med minst fyra nummer per år och som har karaktären av tidning. Skriftens huvudsakliga syfte får således t. ex. inte vara att göra reklam för ett eller flera affärsföretag och därför föreskrivs att sådan reklam får utgöra högst 25 % av skriftens innehåll. Annonser och reklam får tillsammans utgöra högst 75 % av detta. Tidningar skickas dels som utgivarkorsband, dels till återförsäljare som kommissionärs-korsband. Tidningar som utkommer med minst två nummer i veckan befordras som A-post, dvs. lika snabbt som brev.

För postbefordran av tidningar betalar tidningsutgivarna – utöver en viss årlig grundavgift för tidningen och vissa avgifter för tidningsbilagor – en befodringsavgift, som består av dels en fast avgift per tidningsexemplar, dels en avgift som är beroende av tidningsexemplarets vikt. Viktavgiften är för tidningar som utkommer med minst två nummer i veckan

avståndsdifferentierad och uppbyggd med hänsyn till varje tidnings medeltransportavstånd.

Sedan förhandlingar i avgiftsfrågan förts mellan postverket och tidningarnas organisationer -- Svenska tidningsutgivareföreningen (TU) och Fack- och konsumentpressens postkommitté (FKP) -- fastställer Kungl. Maj:t varje år avgifterna i tidningsrörelsen för nästkommande år genom ändring av avgiftsbilagan till postala tidningskungörelsen.

4 Tidningsrörelsens omfattning och ekonomi m. m.

4.1 Postverkets skrivelse

Postverket har den 19 oktober 1973 kommit in med en redogörelse för sin syn på den gångna och den fortsatta utvecklingen inom postverkets tidningsrörelse. Av redogörelsen och i samband därmed lämnad komplettering framgår bl. a. följande.

4.2 Tidningsrörelsens omfattning

En betydande del av den totala tidningsdistributionen i landet utförs av postverket. Under år 1972 postbefordrades således nära 600 milj. tidningsexemplar eller cirka hälften av alla abonnerade tidningar. Härav svarade dagstidningar för drygt 200 milj. exemplar, medan sammanlagt nära 400 milj. avsåg fackföreningstidningar, facktidsskrifter, personaltidningar, kommersiell veckopress m. m. Det angivna antalet postdistribuerade dagstidningsexemplar -- drygt 200 milj. -- innebär att postverket svarar för ca 25 % av distributionen av dagspressens totala abonnerade upplaga. Olika tidningar anlitar dock postverket i varierande utsträckning. Vissa tidningar -- framför allt kvällstidningar -- utnyttjar postverket i obetydlig omfattning, medan andelen postdistribution för andra tidningar kan uppgå till nära 100 %. De angivna förhållandena innebär att postverkets tidningsavgifter är av skiftande betydelse för dagstidningarnas distributionskostnader.

Beträffande övrig press är postverket i stort sett ensam distributör för den del av upplagan som inte försäljs genom lösnummer.

Tidningsdistributionen ställer stora anspråk på postverkets resurser. Tidigare nämndes att antalet postbefordrade tidningsexemplar år 1972 var nära 600 milj. Detta antal motsvarade ca 27 % av totala antalet postbefordrade brev- och tidningsförsändelser. Viktandelen var betydligt större eller ca 50 %. Avgifterna i tidningsrörelsen år 1972 utgjorde endast 12 % av intäkterna för samtliga brev och tidningsförsändelser, vilket motsvarade ett intäktsbelopp av 140 milj. kr.

Trots att olika rationaliseringsåtgärder vidtagits är kostnaderna för tidningsdistributionen höga genom att denna -- förutom de resurskrav den ställer genom sin volym och vikt -- har särskilda krav på snabbhet i hanteringen. Det senare gäller i första hand dagspressen. Enbart särkostnaderna i tidningsrörelsen beräknades sålunda år 1972 till 207

milj. kr., varför den bristande särkostnadstäckningen detta år var ca 67 milj. kr. Med ett kalkylerat bidrag till postverkets samkostnader skulle underskottet vara betydligt större.

4.3 Postverkets kostnadsberäkningar

Avgifterna i tidningsrörelsen grundar sig på ingående kostnadsstudier utförda av postverket. Det svenska postverket har på världspostföreningens uppdrag utformat ett system för produktkostnadsberäkningar, som kommit att användas i många länders postverk. Systemet bygger bl. a. på fortlöpande tidsstudier – företrädesvis s. k. frekvensstudier – ute på postanstalterna. Med ledning av sådana och andra studier fördelas de kostnader som har ett klart samband med utförande av olika prestationer. Dessa kostnader betecknas därvid som särkostnader. Ca 17 % av postverkets totala kostnader kan inte på ett objektivt sätt hänföras till olika rörelsegrenar, och dessa kostnader betraktas därför som samkostnader.

Utöver att kostnadsstudierna används som underlag för de förhandlingar som förs med tidningsutgivarna om avgifterna i tidningsrörelsen, utgör de grundvalen för postverkets prispolitik på olika områden. Så används t. ex. kostnadsberäkningarna som grund för prissättningen gentemot Postbanken för tjänsterna på postanstalterna och för debitering av uppdrag åt staten (barnbidrag, folkpensioner, skatteuppbörd m. m.).

Postverkets målsättning är bl. a. att varje rörelsegren skall bära sina särkostnader och därutöver ge ett bidrag till samkostnaderna. Hur stort detta bidrag bör vara bedöms med utgångspunkt i olika förhållanden, t. ex. den rådande marknadssituationen. I brist på objektiv fördelningsmetod har postverket i sin prissättning t. ex. gentemot Postbanken och staten räknat med så stort bidrag till samkostnaderna relativt sett som svarar mot resp. rörelsegrens andel av de totala särkostnaderna. Motsvarande bidrag för tidningsrörelsens vidkommande skulle för år 1972 bli ca 40 milj. kr. Tidigare nämndes att särkostnadsunderskottet i tidningsrörelsen år 1972 beräknats till 67 milj. kr.

Genom att postverkets intäkter totalt sett täcker kostnaderna innebär detta att det är intäkterna av andra rörelsegrenar som täcker både tidningsrörelsens särkostnadsunderskott och dess uteblivna bidrag till samkostnaderna. Det är i första hand brevrörelsen som får täcka dessa kostnader.

4.4 Utveckling av avgifter och volym i tidningsrörelsen under senare år

4.4.1 Avgiftsutveckling

I enlighet med tidningstaxeutredningens förslag -- som i princip godtogs av riksdagen vid behandlingen av prop. 1970:112 -- har förhandlingarna om tidningsavgifterna för tiden efter år 1970 haft som mål dels att avgiftshöjningarna varje år skall täcka särkostnadsökningen

och därutöver medge en successiv avtrappning av särkostnadsunderskottet i tidningsrörelsen, dels att inom denna ram åstadkomma en taxa som är mera kostnadsföljksam än den tidigare. I sistnämnda hänseende har man inriktat sig på att få en ökad andel av totalavgiften på exemplaravgiften och att för viktavgiften åstadkomma en differentiering med hänsyn till tidningarnas spridning, dvs. transportavståndet.

När det gäller avgiftsomfördelningen har en sådan åstadkommit genom att en större andel av avgiften numera hänförs till exemplaravgiften. Medan exemplaravgifterna år 1970 svarade för knappt 50 % av de totala intäkterna i tidningsrörelsen, beräknas motsvarande procenttal år 1973 till drygt 60. Det procenttal som enligt tidningstaxeutredningen borde eftersträvas var 65.

Beträffande differentieringen av viktavgiften efter transportavståndet tillämpas fr. o. m. år 1971 en zontaxa för tidningar som utkommer med minst två nummer i veckan. För dessa tidningar tillämpas 20 olika viktavgifter beroende på längden av resp. tidnings medeltransportavstånd.

När det gäller den totala avgiftsnivån har denna främst påverkats av de kraftiga personalkostnadsökningarna i postverket. För perioden 1971–1973 slöts mellan postverket och tidningsutgivarna ett avtal som innebar att postverket skulle få kompensation för de årliga särkostnadsökningarna. Dessutom skulle avgifterna medge en viss reducering av särkostnadsunderskottet. Genom treårsavtalet och de inom ramen för detta avtal följande årliga förhandlingarna har de genomsnittliga avgifterna i tidningsrörelsen höjts med 10,7 % år 1971, 20,0 % år 1972 och 8,3 % år 1973.

Trots dessa avgiftshöjningar har underskottet i tidningsrörelsen under perioden inte minskats utan tvärtom har en viss ökning inträffat. Det är flera faktorer – utöver de kraftigt ökade personalkostnaderna – som bidragit till denna utveckling.

Postverket har nyligen slutfört en med vissa års mellanrum återkommande revision av kostnadsberäkningarna, vilken visat att de tidigare redovisade kostnaderna i tidningsrörelsen varit något undervärderade.

Den sedan länge gällande förhandlingstekniken innebär att till grund för avgiftsförhandlingarna för ett visst år läggs konstaterade kostnadsökningar till förhandlingstillfället, dvs. till året före avtalsåret, och konstaterad tidningsvolym under året före förhandlingstillfället, dvs. två år före avtalsåret. Eftersläpningen i systemet har bidragit till att målsättningen om viss reducering av underskottet inte har kunnat uppfyllas.

En ytterligare anledning till det försämrade resultatet är att för vissa år de prognoser som vid förhandlingarna gjorts för tidningsvolymen under avtalsåret visat sig ligga något för högt. Detta gäller särskilt för år 1972. Eftersom avgifterna för avtalsåret grundar sig på ett visst antagande om volymen detta år, har detta lett till att intäkterna blivit lägre än som beräknats. Genom att kostnaderna i viss mån är trögörliga har även resultatet försämrats.

4.4.2 Volymutveckling

Tidigare nämndes att tidningsrörelsen är en betydande rörelsegren i postverket trots att de senaste årens utveckling har inneburit att tidningsrörelsen successivt har minskat. I nedanstående tabell visas antalet postdistribuerade tidningsexemplar (utgivarkorsband) under åren 1969–1972, fördelat på tidningar med minst två nummer i veckan (dagspress) och tidningar med mindre än två nummer i veckan (övrig press).

År	Antal postbefordrade tidningsexemplar, milj. st.		
	Dagspress	Övrig press	Summa
1969	264,6	366,9	631,5
1970	239,1	387,1	626,2
1971	222,7	368,3	591,0
1972	213,3	368,4	581,7

Som framgår av tabellen har antalet distribuerade dagspressexemplar gått ner från ca 265 milj. år 1969 till ca 213 milj. år 1972, vilket representerar en nedgång med nära 20 % på tre år. När det gäller övrig press är som framgår av tabellen antalet exemplar år 1972 i stort sett samma som tre år tidigare.

4.5 Erfarenheter av utvecklingen under senare år

Postverkets distribution av dagstidningar omfattar till stor del tidningsexemplar som utdelas på medelstora och mindre orter på relativt långt avstånd från tidningarnas utgivningsorter. Tidigare har nämnts att avgiften för befordran av tidningarna mellan utgivningsort och utdelningsort är avståndsdifferentierad. När det gäller den del av avgiften som avser själva utdelningen tillämpas emellertid enhetstaxa. Detta innebär att avgifterna inom mera tätbebyggda områden får bidra till att täcka kostnaderna för den kostsammare distributionen inom mera glesbebyggda områden. Ett bortfall av försändelser inom de tätbebyggda områdena innebär sålunda ett ytterligare försämrat kostnadsläge.

Den kraftiga volymminskningen under den senaste treårsperioden när det gäller de postdistribuerade dagstidningarna motsvaras inte av någon motsvarande minskning av den totala dagspressupplagan. Medan som nämnts de postdistribuerade exemplaren på tre år minskat med 20 %, har den totala dagspressupplagan under samma tid ökat något. Detta gäller även om man inte räknar med kvällstidningarna, vilka i mycket stor utsträckning säljs som lösnummer.

Tidningsföretagen har alltså i stor utsträckning övergått till andra distributionsformer. Dels har detta skett genom att företagen själva övertagit distributionen, dels har distributionen övertagits av sådana distributionsföretag, som i enlighet med riksdagens beslut, senast med anledning av prop. 1972:59 (KU 1972:29, rskr 1972:203), ombesörjer

samdistribution och i sammanhanget förmedlar s. k. samdistributionsrabatt.

Postverket har kunnat konstatera att man förlorat distributionsuppdrag inte bara inom tätorterna utan även inom vissa närområden till tätorterna, där utdelningen utförs av lantbrevbärare. Inte i något av verket känt fall har man då från tidningsföretagets sida överlagit distributionen inom hela det aktuella området utan endast valt ut abonnenter, som är gynnsamma från distributionssynpunkt, t. ex. genom att de ligger i nära anslutning till befintliga billinjer för tidningstransporter etc. Tidningar till andra abonnenter låter man postverket ta hand om.

Den angivna utvecklingen – som till stor del beror på den enhetstaxa som tillämpas för utdelningen – har hittills endast kunnat konstateras när det gäller dagspressen. En liknande utveckling kan emellertid, enligt postverkets bedömning, förutses även för viss del av den övriga pressen. Postverket ifrågasätter om det kan vara samhällsekonomiskt lämpligt med en sådan utveckling som innebär en dubbelorganisation för tidningsdistribution. Postverkets distributionsorganisation måste upprätthållas för annan postdistribution, och om trafikunderlaget successivt minskar kan detta innebära risk för högre postavgifter och sämre service inom övriga delar av den postala verksamheten.

Postverket anser att det nuvarande taxesystemet bör ses över så att man får en taxa, som möjliggör en bättre marknadsanpassning av avgifterna. Postverket anser vidare att det är rimligt med ett statligt bidrag i första hand för postverkets tidningsdistribution i glesbygd.

I avvaktan på resultatet av en översyn av taxesystemet bör enligt postverket avgiftshöjningarna i tidningsrörelsen ske på sådant sätt att verkets ekonomiska intressen tillgodoses och att ett ytterligare för verket oförmånligt bortfall av tidningstrafik från postverket inte sker. I sammanhanget kan nämnas att i den taxa som fastställts för år 1974 har införts en rabattklausul, som ger en viss rabatt åt de tidningar som är beredda att träffa avtal med postverket om att anlita verket i minst samma omfattning under år 1974 som under år 1973. Rabattklausulen har införts för att motverka den utveckling som berörts. Om tidningarna utnyttjar rabatten, innebär taxan för år 1974 en genomsnittlig avgiftshöjning med 12,6 %.

4.6 Skrivelse från TU och FKP

TU och FKP har i gemensam skrivelse den 29 oktober 1973 gett sin syn på utvecklingen inom postverkets tidningsrörelse. TU och FKP har i princip samma uppfattning som postverket när det gäller erfarenheterna av den gångna perioden. Tidningsutgivarna anser det vara en ur samhällsekonomisk synpunkt olycklig utveckling om konstruktionen av tidningsavgifterna leder till att den postdistribuerade tidningsvolymen minskar. Liksom postverket anser tidningsutgivarna att staten bör bidra till kostnadstäckningen för tidningsdistributionen i glesbygd. Därigenom skulle möjligheter skapas för övergång till en mera marknadsanpassad

tidningstaxa, och en utredning föreslås för att belysa effekten av ett nytt taxsystem.

Departementschefen

I prop. 1970:112 (SU 1970:130, rskr 1970:294) redovisade jag de principer som i fortsättningen borde gälla för avgifterna i postverkets tidningsrörelse. Principerna byggde på de förslag, som framlagts av den s. k. tidningstaxeutredningen. Mot bakgrund av det sedan länge existerande underskottet i postverkets tidningsrörelse förordade jag i propositionen att det skulle eftersträvas en successiv anpassning av avgifterna till de faktiska distributionskostnaderna. Med hänsyn till att en för snabb avtrappning av underskottet i tidningsrörelsen kunde skapa problem för vissa tidningar, fick dock anpassningen av avgifterna ske på någon sikt varvid målsättningen dock borde vara klar. De avgifter som årligen fastställdes borde därför -- förutom täckning av kostnadsökningen sedan närmast föregående avgiftshöjning -- medge en påtaglig inhämtning av underskottet. Inom ramen för den totala avgiftsnivån förordade jag att tidningsavgifterna skulle göras mera kostnadsfölj samma än tidigare.

I enlighet med de angivna riktlinjerna har de förhandlingar om tidningsavgifterna som sedan år 1970 årligen förts mellan postverket, Svenska tidningsutgivareföreningen (TU) och Fack- och konsumentpressens postkommitté (FKP) haft som mål dels att avgiftshöjningarna varje år skulle täcka särkostnadsökningen och därutöver medge en viss successiv reducering av underskottet, dels att inom denna ram åstadkomma en mera kostnadsfölj sam taxa.

En mera kostnadsfölj sam taxa har åstadkommits bl. a. genom en differentiering för dagspressen av befodringsavgifterna mellan utgivningsort och utdelningsort. Med de avgiftshöjningar som skett har särkostnadsunderskottet dock inte minskat under perioden.

Den postdistribuerade tidningsvolymen har de senaste åren undergått vissa förändringar. Antalet postdistribuerade tidningar av annan karaktär än dagspress var år 1972 ungefär lika stort som år 1969. När det gäller dagspressen har dock en påtaglig minskning skett. Medan antalet distribuerade dagspressexemplar år 1969 var 265 milj., hade antalet år 1972 gått ned till 213 milj., vilket innebär en minskning med nära 20 % på tre år. Samtidigt har den totala dagspressupplagan ökat något under perioden. Detta gäller även om man räknar bort kvällstidningarna, som i mycket liten utsträckning distribueras genom postverket.

Tidningsföretagen har alltså i större utsträckning kommit att välja andra distributionsformer. Dels har detta skett genom att företagen själva i växande grad övertagit distributionen, dels har tidningsföretagen i viss utsträckning övergått till distribution genom sådana distributionsföretag, som i enlighet med riksdagens beslut, senast med anledning av prop. 1972:59 (KU 1972:29, rskr 1972:203), ombesörjer samdistribution och i sammanhanget förmedlar s. k. samdistributionsrabatt.

En annan anledning till att tidningsföretagen delvis övergått till andra distributionsformer är de olägenheter som följer av konstruktionen av taxan i postverkets tidningsrörelse. Tidigare har nämnts att taxan är avståndsdifferentierad när det gäller transporterna mellan olika orter. När det gäller den del av avgiften, som hänförs till själva utdelningen, är denna dock enhetlig för hela landet. Den härav betingade prisnivån i tätorterna i förening med avsaknad av möjlighet att i särskilda fall ta av marknadsförhållanden betingade hänsyn i prissättningen har – närmast i fråga om dagspressen – lett till bortfall av viss distribution i tätorterna. Distributionen på landsbygden har postverket i stort fått behålla genom att tidningsföretagen inte där kunnat finna alternativa billigare distributionsätt. Självfallet har den antydda utvecklingen lett till en relativ försämring av postverkets kostnads/intäktssituation.

Med hänsyn till den angivna utvecklingen har i den tidningstaxa som fastställts för år 1974 införts en rabattklausul, som innebär att en viss rabatt ges åt de tidningar som är beredda att träffa avtal om att anlita postverket i minst samma omfattning under år 1974 som under år 1973. Både postverket, TU och FKP anser, att det nuvarande taxesystemet i postverkets tidningsrörelse bör ses över. För egen del anser jag med hänvisning till det anförda att en sådan översyn snarast bör komma till stånd.

Jag har tidigare denna dag fått Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla en sakkunnig för att se över de med postverkets tidningsrörelse sammanhängande problemen. Jag finner det lämpligt att i detta sammanhang redogöra för de direktiv som lämnats den sakkunnige.

En utgångspunkt vid översynen skall vara att postverket även i framtiden har en viktig uppgift att fylla i landets tidningsdistribution. Med hänsyn härtill bör ett taxesystem och en prissättning eftersträvas som stimulerar till en fördelning av tidningsdistributionen som framstår som samhällsekonomiskt rationell.

Den sakkunnige skall utifrån ett sådant synsätt överväga postverkets taxor. En naturlig grund är liksom f. n. en prissättning efter principen pris efter prestation. Möjlighet bör emellertid finnas för postverket att i särskilda fall tillämpa en prissättning som betingas av konkurrensförhållandena på delmarknader inom tidningsdistributionen. Utrymmet och de närmare betingelserna för en mera marknadsorienterad prissättning får ses mot bakgrund av underskottet i postverkets tidningsrörelse och behovet att vidmakthålla och i möjlig mån öka sådan efterfrågan på postverkets tjänster, som positivt kan påverka resultatet.

Mot bakgrund av målsättningen om en samhällsekonomiskt rationell fördelning av tidningsdistributionen och med beaktande av de lönsamhetskrav som gäller för postverket skall den sakkunnige även göra en genomgång av principerna för postverkets kostnadsberäkningar och den härpå grundade prissättningen, såvitt avser tidningsrörelsen, och föreslå de förändringar häruti som kan finnas påkallade.

Den sakkunnige skall vidare undersöka huruvida den tidigare nämnda samdistributionsrabatten inverkat på postverkets konkurrenssituation i

förhållande till de distributionsföretag som ombesörjer samdistribution. Om den sakkunnige därvid kommer till uppfattningen att samdistributionsrabatten påverkat postverkets konkurrenssituation bör denne föreslå sådana åtgärder att en i detta avseende mera balanserad konkurrenssituation uppnås. Vid övervägandena om olika åtgärder bör dock erinras om att Kungl. Maj:t ansett att postverket inte bör ges rätt att -- utöver vad som redan nu gäller -- förmedla samdistributionsrabatt.

Den sakkunnige skall också ägna uppmärksamhet åt frågan hur en tillfredsställande tidningsdistribution skall kunna vidmakthållas i glesbygderna. Prissättningsproblematiken skall övervägas med beaktande av att alla möjligheter tas tillvara att ge denna distribution en rationell och ändamålsenlig utformning. I såväl denna som andra aktuella frågor skall den sakkunnige i lämplig utsträckning samråda med den av chefen för finansdepartementet tillsatta 1972 års pressutredning.

Som jag tidigare framhöll utgör det betydande underskottet i postverkets tidningsrörelse ett särskilt problem. Härvidlag ankommer det på den sakkunnige att ytterligare pröva formerna och takten för avvecklingen av detta underskott.

Riksdagen uttryckte i samband med behandlingen av prop. 1970:112 önskemål om prövning av frågan i vad mån skilda karaktärer hos olika slag av tidningar motiverar en olika behandling i taxehänseende. Jag anser att denna fråga bör ses i belysning av pressutredningens slutsatser, varför den inte bör tas upp av den sakkunnige.

Den sakkunnige kommer i sitt arbete att ha ett nära samarbete med företrädare för postverket och tidningsutgivarna.

Enligt direktiven bör den sakkunnige om möjligt redovisa resultatet av översynen i sådan tid att förslag i frågan kan underställas 1975 års riksdag.

I avvaktan på resultatet av översynen bör liksom hittills avgifterna i postverkets tidningsrörelse fastställas av Kungl. Maj:t, sedan reella förhandlingar förts mellan postverket och tidningsutgivarna. Förhandlingarna bör ske med utgångspunkt i de av riksdagen år 1970 beslutade riktlinjerna och med beaktande av erfarenheterna av de senaste årens förhandlingar. Jag anser härvidlag att förhandlingarna bör leda till att -- inom ramen för de av riksdagen beslutade riktlinjerna -- den postdistribuerade tidningsvolymen inte minskar ytterligare.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t bereder riksdagen tillfälle

att yttra sig över vad jag i det föregående har anfört om fastställandet av avgifterna i postverkets tidningsrörelse under de närmast följande åren.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

